

FRA
UNIVERSITETSDIREKTØREN

FREMLEGGNOTAT

Møtesaksnr.:
Møtedato: 20.-21. juni 2016
Notatdato: 8. juni 2016
Arkivsaksnr.: 2016/2821
Saksbehandler: anmar

TIL
UNIVERSITETSSTYRET

NB: Denne versjonen av UiOs innspill til kvalitetsmeldingen skal behandles i universitetsstyret 20.-21. juni 2016 og er dermed ikke en endelig versjon.

Innspill til stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning fra Universitet i Oslo

Det vises til Kunnskapsdepartementets invitasjon til å bidra med innspill til arbeidet med stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning. Universitetet i Oslo (UiO) takker for muligheten til å bidra i dette viktige utdanningspolitiske arbeidet. Ved UiO diskuterer og arbeider vi med utdanningskvalitet hver dag, men tiden er inne til å løfte utdanningskvalitet opp og frem også på den politiske agendaen. Departementet har lagt et godt grunnlag for dette arbeidet med de fem faktorene for utdanningskvalitet som er beskrevet i invitasjonsbrevet. UiO ønsker imidlertid å presisere at faktorene på ingen måte er uttømmende. Det er mye annet som også gir utdanningskvalitet. Vi skulle gjerne ha sett at faktorene var noe mer problematisert og diskutert, f.eks. i lys av ulike nasjonale og internasjonale erfaringer med kvalitetsarbeid, men ser frem til gode diskusjoner med departementet og de andre aktørene i sektoren om dette i tiden fremover.

UiOs hovedbudskap:

- ✓ Høy grad av autonomi og lokal forankring er en forutsetning for å lykkes med utdanningskvalitetsarbeid
- ✓ Koblingen mellom utdanning og forskning må videreutvikles både lokalt, nasjonalt og internasjonalt – i studieprogrammer, undervisning, og i virkemiddelapparatet
- ✓ Frafall og gjennomføring er komplekse områder. Det er behov for en nasjonal diskusjon om dimensjonen frafall vs intern og nasjonal mobilitet
- ✓ Den største delen av digital kompetanse dreier seg om overordnet samfunnsforståelse for betydningen av teknologi og hvordan teknologisk utvikling preger og endrer samfunnet vårt. Teknologi er med på å endre læringsprosesser, undervisningsformer og påvirker også fagutviklingen i de ulike fagene – disse mulighetene skal utnyttes bedre.
- ✓ Den internasjonale orienteringen skal prege all UiOs aktivitet. Samarbeid med fremragende miljøer nasjonalt og internasjonalt er en forutsetning for å nå målet om økt kvalitet i høyere utdanning.

Innledning

I UiOs innspill til arbeidet med strukturmeldingen beskrev vi vår strategiske profil med utgangspunkt i Strategi 2020. Hovedambisjonen i strategien er: «å utvikle UiO til et internasjonalt toppuniversitet – hvor forskning, utdanning, formidling og innovasjon skal virke sammen på sitt beste». Siden dette innspillet ble formulert er UiO godt i gang med oppfølgingen av rapporten som vårt eksterne panel - UiOs Strategic Advisory Board (SAB) - leverte sommeren 2014¹. Oppfølgingsarbeidet har 4 temaer: Utdanningskvalitet, forskningskvalitet, tverrfaglighet og organisasjons- og beslutningsstruktur. I diskusjonene om utdanningskvalitet har det å utvikle en felles forståelse av hva slags utdanning et ledende forskningsuniversitet tilbyr vært sentralt. Eksempler på diskusjonsområder har vært:

- ✓ Hva som kjennetegner utdanningstilbudet ved et forskningsintensivt breddeuniversitet
- ✓ Hva UiO gjør for at samspillet mellom forskning og utdanning oppleves som nært av forskere, undervisere, studenter og samfunnet for øvrig.
- ✓ Hvordan UiO setter studentenes læring i fokus
- ✓ Hvordan vi skal bruke teknologi for å støtte opp om utdanningskvalitetsarbeid

Vi har tatt utgangspunkt i disse diskusjonene i innspillet til stortingsmeldingen for kvalitet i høyere utdanning.

UiOs rolle og behovet for autonomi

Nøkkelen til å lykkes med utdanningskvalitet ligger i at våre lokale fagmiljøer har eierskap til både ansvar og innhold i tiltak som iverksettes. Som utdanningsinstitusjon er det UiOs ansvar å sørge for at fagmiljøene har handlingsrom, rammebetingelser og støttestrukturer som oppfordrer til og muliggjør utdanningsutvikling. UiO som institusjon trenger derfor handlingsrom til å sikre fagmiljøene og universitetslærerne den friheten de trenger for faglig utvikling, innovasjon og for å gjøre pedagogiske vurderinger tilpasset de fagdidaktiske behovene i det faget det undervises i.

Universitetet i Oslo har en rekke fagområder som spiller en viktig nasjonal rolle. Dels er dette fagområder som nasjonalt bare eksisterer ved UiO, dels fagområder der UiO som et resultat av faglig kvalitet er nasjonalt ledende. Som landets eldste universitet har UiO også en rekke fag som har eksistert ved institusjonen over lang tid. Myndigheter og samfunn legger til grunn at UiO har et historisk ansvar for å opprettholde disse miljøene. UiO har også et stort ansvar for å utdanne fremtidens forskere. Dette meget brede

¹ «Build a Ladder to the Stars» <http://www.uio.no/om/organisasjon/utvalg/strategic-advisory-board/sab-rapporten110814.pdf>

utdanningsansvaret preger vår rolle som samfunnsaktør. Forventninger om høyere kvalitet, men også ønsker om å opprettholde en stor fagbredde, medfører at endring og omstilling er svært utfordrende².

En mangfoldig utdanningssektor krever tilpasning i styringsstrukturen. Det er utfordrende, men nødvendig å finne riktig balanse i spennet mellom nasjonale føringer og rammeverk, frivillig samordning og samarbeid, insentiver og på den andre siden institusjonenes autonomi og særpreg.

Svar på bestilling fra Kunnskapsdepartementet

1. Hva ser dere som de viktigste utfordringene i styrets arbeid for å fremme høyere kvalitet i utdanningen? I teksten har jeg trukket frem fem faktorer jeg mener er avgjørende for god utdanningskvalitet. Er dere enige i at dette er sentrale faktorer, og hvorfor/hvorfor ikke? Er det noe vesentlig dere mener mangler i listen?

For et universitetsstyre ved et stort breddeuniversitet er det essensielt å finne riktig balanse mellom å sette strategi, overordnede mål og ambisjoner for utdanningsvirksomheten, samt tydeliggjøre at det er fagmiljøene som har det operative ansvaret og stort handlingsrom og autonomi til å foreta de beste faglig funderte avgjørelsene og prioriteringene. Styret har det totale ansvaret for virksomheten, men verken detaljstyrer eller detaljoppfølger fagmiljøenes prioriteringer.

Koblingen mellom forskning og utdanning er svært viktig for vår institusjon. Forskning er en internasjonal aktivitet og mye av kvalitetsutviklingen i forskning skjer som en følge av skarp internasjonal konkurranse. Det er gode grunner til å tenke parallelt om utdanning og utdanningsutvikling. Arbeidet med den kommende stortingsmeldingen gir oss en god anledning til å videreutvikle en slik tenkning – både internt ved UiO og i dialog med sektoren for øvrig.

Universitetsstyret ved UiO anser de fem faktorene som er anført av statsråden som relevante og adekvate faktorer for arbeidet med utdanningskvalitet. Faktorene omtaler aktiviteter og holdninger som er viktige for å skape god kvalitet i høyere utdanning, men fremstår foreløpig ikke som en uttømmende eller tydelig definisjon av hva departementet forventer av kvalitet i høyere utdanning. Faktorer vi savner er for eksempel dette med å fremme evner som setter studenter i stand til å ta globalt og samfunnsmessig ansvar og å bruke tilegnet kunnskap til å fremme sosial samfunnsbevissthet og demokrati i stadig mer globaliserte og pluralistiske samfunn. En diskusjon av hvilke verdier som skal ligge til grunn for arbeidet med utdanningskvalitet er fraværende.

Faktorene kunne også med fordel vært noe mer problematisert og diskutert, f.eks. i lys av ulike nasjonale og internasjonale erfaringer med kvalitetsarbeid.

² Se UiOs innspill til arbeidet med fremtidig struktur i UH-sektoren:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/uh/struktur/endelig_innspill_uio.pdf

2. Hvordan følger styret opp at fagmiljøene har høye ambisjoner på studentenes vegne, jf. også mangfoldet i studentpopulasjonen? Hvordan følges studieprogrammer og fagområder med dårlige resultater opp fra styrets og ledelsens side?

UiO er en stor og heterogen institusjon. UiO har derfor valgt et desentralisert prinsipp for sitt kvalitetssystem for utdanningsvirksomheten. Felles rammer med lokalt handlingsrom har vært sentralt siden UiOs kvalitetssystem ble etablert i 2004 og har siden blitt forsterket gjennom ulike revideringer. Studiekvalitetsarbeidet inngår i den ordinære styrings- og ledelsesstrukturen og rapporteres til styret gjennom enhetenes tertialrapporter. I disse får styret bl.a. orienteringer om fakultetenes oppfølging av prioriterte utdanningstiltak i UiOs årsplan. Et prinsipp er at rapportering ikke skal skje for rapporteringens skyld, men være tilpasset hvem som rapporterer og hva som er formålet med rapporteringen. Emnerapporter skal gå til emneeier, programrapporter til programeier osv.

I tillegg har UiO etablert et Si fra-system der studenter kan si fra om kritikkverdige forhold. Læringsmiljøutvalget får årlig rapport fra Si fra –systemet og rapporterer videre til universitetsstyret.

Det gis informasjon om studiekvalitet gjennom program- og emneevalueringer, egne analyser og undersøkelser (eksempelvis kandidat- og arbeidsgiverundersøkelser), gjennom nasjonale undersøkelser som Studiebarometeret og SHOT og gjennom bruk av statistikk og oppfølging av indikatorer (KDs og UiOs egne).

Saker om etablering, endring og nedlegging av studier behandles i tett samspill med budsjettprosessene og i tråd med myndighetsfordelingen som er fastsatt i UiOs studie- og eksamensforskrift. Universitetsstyret behandler årlig en samlet sak om etablering og nedlegging av studieprogram og om dimensjonering av studieporteføljen. Saken fremmes for universitetsstyret samtidig med saken om budsjettfordeling for påfølgende år. I tillegg skal saker som innebærer etablering eller nedlegging av fag eller andre vesentlige endringer i studietilbudet behandles av universitetsstyret. Også saker om etablering og nedlegging av studieprogram på 60 studiepoeng eller som innebærer egenbetaling fra studenter, med unntak av videreutdanningstilbud på mindre enn 60 studiepoeng, skal behandles av universitetsstyret.

Universitetsledelsen følger opp enhetenes kvalitetsarbeid i de faste dialogmøtene med fakulteter, institutter etc. Svært ofte oppfordres enheter i denne sammenhengen til å finne relevante partnere å sammenligne seg med (nasjonalt eller internasjonalt) for å få bedre grep om eget kvalitetsnivå og utveksle erfaringer med denne type arbeid.

3a) Hva er det viktigste UiO kan gjøre på egenhånd og i samarbeid med andre, for å styrke utdanningen?

- ✓ UiO skal fokusere på studentenes læring, hvordan digitalisering kan støtte læring og hvordan studentene opplever studietiden sin ved UiO.
- ✓ UiO skal videreutvikle koblingen mellom utdanning og forskning
- ✓ UiO er opptatt av å ha en kvalitetskultur der de normer og verdier vi anser som viktige er tydelige for alle involverte og der kollektiv høy kvalitet er fremtredende

Fokus på studenters læring

UiO har gjennom flere år hatt fokus på faglig og sosial integrering fra studiestart, og at studentene skal få god oppfølging og tilbakemeldinger underveis i studiene. I tillegg er det høyt prioritert å styrke studentenes læringsutbytte og utdanningenes relevans gjennom mer bruk av nyskapende og studentaktive læringsformer. Digitale verktøy er viktige hjelpemidler i dette arbeidet.

UiO har kommet langt når det gjelder IKT i utdanning. Vi ser likevel et stort potensial i å øke vår evne til å utnytte mulighetene som ligger i digitalisering av utdanning. Mye av dette dreier seg om å ha større fokus på den delen av digital kompetanse som handler om hvordan teknologi påvirker og preger fagene våre og ikke kun på teknologiske løsninger og verktøy.

Arbeidet med å forsterke det fysiske, psyko-sosiale og digitale læringsmiljøet for alle studenter ved UiO handler om å integrere studentene i det aktuelle fagmiljøet og i den akademiske kulturen, skape trygge læringsrammer og å gjøre studentene i stand til å delta og bidra i forskningsbasert undervisning. Følgende punkter er viktige i denne sammenhengen:

- studentene skal få muligheter til å utvikle både selvstendighet og evne til samarbeid gjennom et godt sosialt og faglig læringsmiljø.
- det skal være god sammenheng mellom læringsaktiviteter, vurderingsformer og læringsutbytte. Verktøyene som benyttes skal støtte opp om disse sammenhengene
- fleksible undervisningsformer som er kjennetegnet av dialog, aktive studenter og både muntlige, skriftlige og praksisnære arbeidsformer
- alle studenter eksponeres for aktiviteter på tvers av fag og disipliner
- studentene skal være diskuterende, spørrende, kritiske og analytiske i sin tilnærming til fag og teorier
- internasjonalisering og økt integrering av samarbeidet med arbeidslivet og profesjonsfeltene er viktige dimensjoner. Muligheten for å inkorporere praksis i et studieløp skal vurderes – inkludert muligheter for internasjonal praksis der dette er relevant

Fra første studieår skal studentene inngå i en kultur der det legges vekt på tilbakemeldinger fra lærere og medstudenter, der studentene får trening i samarbeidsferdigheter på tvers av faggrenser og kulturer og der det er aktiviteter knyttet til studieteknikk, akademisk lesing og skriving og hva det vil si å være en del av en

forskningsintensiv og internasjonalt orientert utdanningsinstitusjon. Målet er å stimulere studentene til utveksling og internasjonalt samarbeid tidlig i studieløpet.

Oppfølging av studenters læring og studiekvalitet

Det er et stort behov for gode kvalitetsindikatorer, særlig for studentenes læringsprosesser. Her er det behov for tankearbeid om hvordan vi kan videreutvikle for eksempel analyseverktøy. Dette arbeidet bør foregå både internt på hver institusjon og institusjonene i mellom. Institusjonene bør for eksempel vurdere å etablere systemer for læringsanalyse som tolker atferdsdata knyttet til læring. Dette kan gi et tilstandsbilde av en student eller studentgruppe og fungere som utgangspunkt for oppfølging. Disse dataene kan også generere nivåtilpassede oppgaver til studenter, en teknologi Center For Educational Measurement (CEMO) på UiO har eksperimentert mye med.

Kvalitetsutvikling foregår kontinuerlig i klasserommene og forelesningssalene. Det er behov for å se etter tilnærminger i dette arbeidet som kan overføres til institusjonelle eller nasjonale kvalitetsindikatorer, for eksempel gjennom systematisering av den type informasjon den enkelte lærer bruker når han/hun driver med kvalitetsutvikling på eget studieprogram eller emne.

UiO ser at vi kan bli bedre til å utnytte informasjon om studenters læring og studiekvalitet. Eksempler kan være informasjon fra alumninettverk, informasjon fra arbeidsgivere, hvor mange masterkandidater som går videre til ph.d. osv. Ingen indikatorer gir hele sannheten, men de kan likevel gi viktige ledetråder til hvor institusjonene og underviserne bør prioritere innsatsen sin.

Vi må også forbedre muligheten til å hente ut relevante tall. Datasystemer som enkelt støtter dette er avgjørende. Departementet har her et ansvar for å sikre at våre nasjonale systemer er gode nok og gir sektoren den informasjonen vi har behov for³. Vår forståelse av tallene og den virkeligheten de beskriver, koblet til bevissthet om det vi ønsker å oppnå og hva dette krever, er avgjørende i vurderingen av hvilket tallmateriale som er hensiktsmessig på de ulike nivåene i utdanningssystemet.

Det er behov for en viss standardisering av digitale løsninger og verktøy dersom vi skal få til flyt av informasjon, kunnskap og kompetanse på tvers av sektorer, institusjoner og også landegrenser. Standardiseringen må imidlertid være på riktig nivå og i riktig form. Nyere forskning viser at datasentrert standardisering kan være veien å gå. Det vil si at det ikke er systemene som standardiseres, men at vi må sørge for å ha et felles standardisert datagrunnlag som kan brukes som byggeklosser i mange ulike

³ Jf NOKUTs evaluering av UiOs kvalitetssystem i 2013 der det fremheves at datasystemene (både nasjonale og institusjonelle) ikke er gode nok i denne sammenhengen:

http://www.nokut.no/Documents/NOKUT/Artikkelbibliotek/Kunnskapsbasen/Rapporter/Kvalitetssikringsrapporter/2014/UiO_system_kvalitetssikring_2014.pdf

systemer og verktøy. Dette gir større fleksibilitet for sluttbrukeren - enten den nå er læreren, studenten, forskeren, støtteapparatet eller arbeidsgiveren.

Kobling mellom utdanning og forskning

Kvalitetskulturen for utdanning ved UiO bygger på UiOs profil og særlige ambisjoner knyttet til forskningen og forskningsuniversitetet. Koblingen mellom forskning og utdanning er dermed vårt sterkeste utdanningssærpreget. Dette innebærer blant annet:

- å legge til rette for at studentene skal kunne være mer delaktige i forskningsaktiviteter
- utvikle grunnleggende forskningsferdigheter hos studentene (kritisk vurdering, diskusjon, argumentasjon),
- utvikle studentenes evne til å vurdere forskningens bidrag til kunnskapsutviklingen

UiO har i mange år arbeidet for en bedre kobling mellom forskning og utdanning. Vi har mange miljøer som bidrar med fremragende forskning og flere store forskningssatsninger over et bredt fagspekter. Dette gir oss et potensiale for forskningsbasert undervisning som ikke har blitt utnyttet godt nok. Å utnytte dette er kostbart, og per i dag gir ikke finansieringsmodellen i seg selv tilstrekkelige insentiver for en slik utnyttelse. UiO ønsker derfor en større strategisk satsing på forskningsbaserte utdanningsprogrammer, og at det knyttes utdanningsinsentiver til store forskningssatsninger, for eksempel ERC-grants og Senter for fremragende forskning.

Også i våre samarbeidsrelasjoner med internasjonale partnere er koblingen mellom forskning og utdanning viktig, og fremover skal vi bli enda bedre til å utnytte etablerte forskningsnettverk som en arena til å forankre og utvikle nye utdanningssamarbeid.

Tilstandsrapport for høyere utdanning 2016 slår fast at UiO har det største antallet forretningsidéer og patentsøknader blant norske universiteter, mens Forskningsbarometeret viser at UiO har mest samforfatterskap med næringslivet, målt i antall artikler. Men vi skal bli enda bedre. I UiOs satsing på innovasjon, «innovasjonsløftet», er forskningsbasert utdanning en bærebjelke. Det er gjennom utdanningene våre vi utdanner mennesker som kan ta i bruk forskningsresultater for å løse nye oppgaver i samfunnet og til å skape innovasjoner som får betydning både globalt og nasjonalt. Vi tilbyr egne emner i entreprenørskap og innovasjon, men arbeidet med å bevisstgjøre studentene om hva i den forskningsbaserte utdanningen deres som gjør læringen deres utviklings og innovasjonsorientert er vel så viktig.

Et annet aspekt av denne koblingen gjelder behovet for forskning på egen utdanning, helst i samarbeid med fagdidaktiske miljøer. Det er ønskelig med styrking av fagdidaktikk som en del av fakultetenes virksomhet. Dette er nødvendig for å lykkes med å etablere og følge opp (evaluere) nye læringsformer (se over).

Videreutvikling av kvalitetskultur:

UiO har høye ambisjoner for styrking av utdanningskvaliteten og har siden 2011 øremerket over 50 MNOK til varige og midlertidige tiltak innen utdanningsområdet.

UiOs internasjonale ambisjoner fordrer at vi har høye ambisjoner til utdanningene våre og alle som er involvert i å utvikle og gjennomføre utdanning og undervisning. For å kunne stille høyere krav til studentene, må vi stille krav til hverandre som kolleger i fagmiljøene. Skal vi lykkes med å forbedre kvaliteten i utdanningene våre, er vi avhengige av å ha kolleger som bruker både hverandre og studentene aktivt.

I en stor og heterogen organisasjon som UiO kan det imidlertid være en utfordring å få lagt godt til rette for erfaringsdeling og spredning av god praksis. For å få til dette skal vi fremheve normer og verdier vi anser som viktige for å oppnå økt bevissthet og felles ansvar for høy kvalitet i undervisningen. Våre ambisjoner om studiekvalitetsutvikling skal være forankret i ledelsen på alle nivåer i institusjonen. Utdanningsledelse handler derfor særlig om kvalitetsutvikling og tilrettelegging for kollektivt ansvar. Ansvar for studieprogramdesign og drift av studieprogrammer skal være synlig og tydelig på alle nivåer. UiO ønsker å legge til rette for kontinuerlig forbedring av og nytenkning i utdanningene gjennom kompetanseutvikling og faglige dialoger for slik å legge grunnlaget for en tydelig og sterk kvalitetskultur. Pågående tiltak på dette området er for eksempel kompetanseutvikling for utdanningsledere og Det matematisk-naturvitenskapelige fakultets utdanningsprosjekt kalt InterAct der ansattkultur, læringsmiljø og studieprogrammene er fokusområder⁴.

Kvalitetskultur dreier seg også om å utvikle helhetlige studieprogram med tydelig innhold, klart særpreg og en profil som gir retning for både de som underviser og studentene som skal søke på dem. Det er et stort behov for å se alle aspekter ved et studieprogram i sammenheng og for å få fag og administrasjon til å spille sammen om «utdanningsdriften». Per i dag foregår det mye parallelarbeid. For eksempel gir kvalitetssystemene, det eksterne sensorsystemet, opptak og administrativ oppfølging av studentene ulike biter av det helhetlige bildet vi ønsker. Dette handler også om å koble sammen den til dels fragmenterte informasjonen om studieprogram og utdanningskvalitet og å involvere dem som har studieprogramansvar.

⁴ Se henholdsvis <https://www.uio.no/for-ansatte/kompetanse/lederutvikling/> og <http://www.mn.uio.no/om/organisasjon/adm/prosjekter/interact/utdanning/> for mer informasjon

Ved UiO har vi generelt behov for mer *samlet* informasjon – ikke *mer* informasjon. Vi ser vi har et potensial i å sikre at koblingene gjenspeiles i de formelle dokumentene vi har om utdanningskvalitet; fra overordnede strategier og prinsipper, gjennom læringsutbyttebeskrivelser og i det sykliske kvalitetsarbeidet.

UiO ønsker å inkludere studentene i en helhetlig tenkning om utvikling av studieprogram. Dette er et viktig tiltak for å gi studentene mulighet til å påvirke sin egen studiesituasjon og for å bygge felles forståelse mellom ansatte og studenter. Noe som igjen gir et godt grunnlag for integrering i det akademiske fellesskapet og dermed også for fremtidig videreutvikling av kvalitetskulturen.

3b) Hvordan kan UiO fremme kvalitet gjennom tettere allianser med utenlandske miljøer og integrere utdanning bedre i det internasjonale samarbeidet?

Samarbeid med fremragende fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt er en forutsetning for å nå målet om høyere kvalitet i forskning og utdanning, samt å få flere norske fagmiljøer i verdensklasse.

SAB- rapporten fremhevet særlig mulighetene som kan ligge i et sterkere samspill mellom sterke nordiske fagmiljøer. Dette vil være et prioritert område for UiO å videreutvikle i årene fremover.

For å styrke og konsentrere internasjonaliseringen og mobiliteten ønsker UiO også å satse på utvalgte baser, «hubs». UiO har blant annet tatt initiativet til å bygge opp et eget senter i tilknytning til UC Berkeley, i samarbeid med andre norske universiteter samt Forskningsrådet. I Russland konsentrerer UiO satsingen rundt Universitetssenteret i St Petersburg - også et fellesprosjekt med andre universiteter.

UiO kan i enda større grad koble utveksling og utdanning mer generelt med internasjonale forskningsnettverk. Vi ønsker å benytte internasjonalisering mer strategisk, også for studentene våre – for eksempel gjennom arbeidet med bachelor/masteroppgaver. Flere vitenskapelig ansatte bør bruke ordninger for lærerutveksling og UiO arbeider med å gjøre prosessene rundt dette så fleksible som mulig. UiO vil også arbeide enda mer med fellesgrader eller andre samarbeidsformer sammen med utvalgte universiteter.

UiO ønsker å presisere at internasjonaliseringsarbeid på utdanningsfeltet er langt mer enn inn- og utveksling av studenter. Internasjonal kompetanse kan også oppnås gjennom et internasjonalt studiemiljø der internasjonalt perspektiver er integrert i pensum, i metodikk og i selve forskningsbaseringen av utdanningen.

4) Hva er UiOs viktigste strategiske grep for å sikre god relevans og en fremtidsrettet høyere utdanning som forbereder studentene på et arbeidsliv i kontinuerlig omstilling?

Som et bredt forskningsuniversitet skal vi både sikre rekruttering til forskning og utdanne en stor mengde kandidater til et bredt spekter av jobber og profesjoner. Bredden i utdanningsoppdraget er derfor også en del av vårt særpreg. Profesjonsutdanningene våre utdanner kandidater til spesifikke roller i arbeidslivet, men svært mange utdanninger ender ikke opp med en konkret yrkestittel. Dybdekunnskap, nysgjerrighetsdrevne arbeidsformer, vitenskapelige metoder og evne til å påvirke fagutviklingen er det viktigste vi kan tilby kandidatene våre. Samtidig skal ikke noe av dette foregå i et vakuum – vi er avhengige av relasjoner til hverandre på tvers av faggrenser og til arbeidslivet i både Norge og internasjonalt. UiOs skal tilby utdanning som gir relevant kompetanse også utover de behovene som er tydelige her og nå.

UiO har høye ambisjoner for faglighet, og det skal vi fortsette med, men vi ønsker også å bli bedre på å vise både studentene våre og arbeidsgiverne hvordan vår faglige styrke er relevant. Dette handler både om hvordan vår forskning er relevant for dagens og fremtidens samfunn og hvordan vi utvikler kunnskapsbaserte praksiser f.eks i profesjonsutdanningene våre.

Vi bør vurdere om vi er for faktaorienterte i dag. I tråd med UiOs strategi 2020 kan det være behov for å heve ambisjonsnivået for den generelle kompetansen og de ferdigheter som handler om å forstå hvordan man skal anvende tilegnede kunnskaper og ferdigheter på en måte som fremmer sosial samfunnsbevissthet og demokrati ⁵.

UiO skal ikke lage skreddersydde utdanninger for næringslivet, men utvikling av programporteføljen bør skje i samråd med arbeidslivet. Det er behov for å styrke arbeidslivstilknytningen gjennom hele studieløpet og for alle studieprogrammer. Studentene etterspør også mer praksis og/eller fag hvor de får prøve seg i et arbeid eller være i kontakt med et arbeidsliv som er relevant for deres utdanning.

Det er viktig at samspillet med arbeidslivet rammes inn av og kobles på de læringsformene vi velger å benytte og at utdanningene følger den teknologiske utviklingen. Dette fordrer blant annet realistiske planleggingsprosesser for bygg og rom som tar innover seg fremtidens (og nåtidens) arbeidsformer. Det handler ikke nødvendigvis kun om teknologi, men også om fleksibel innredning som kan tilpasses ulike arbeids- og læringsformer. Dette fordrer i tillegg til investeringer i teknologisk utstyr også vedlikehold av dette og opplæring av vitenskapelig personale i bruk⁶.

⁵ Slike ferdigheter inkluderer samarbeidsevne, prosjektstyring, kommunikasjon, etisk refleksjon osv.

⁶ Prosjekt Digital eksamen er et godt eksempel på et stort digitaliseringsprosjekt som også er et stort endringsprosjekt som omfatter hele UiO; studenter, lærere, infrastruktur, teknologi osv. Se: <http://www.uio.no/for-ansatte/arbeidstotte/prosjekter/digital-eksamen/>

Digital kompetanse er et sammensatt begrep. Det vi i hverdagen ofte tenker på som digital kompetanse i form av ferdigheter i å bruke ulike verktøy og programvare, er kun en liten del av hva som ligger i dette begrepet. Den største delen av digital kompetanse dreier seg om overordnet samfunnsforståelse for betydningen av teknologi og hvordan teknologisk utvikling preger og endrer samfunnet vårt. I UH-sektoren er ikke teknologi kun et hjelpemiddel for utdanningen. Den er med på å endre læringsprosesser, undervisningsformer og påvirker også fagutviklingen i de ulike fagene. Skal vi lykkes med Meld. St 18 (2014-2015s krav om at sterkere digitalisering skal gi klare kvalitetsgevinster i høyere utdanning, så må både lærere og studenter få mulighet til å utvikle helhetlig digital kompetanse.

Det norske arbeidslivet er i stadig endring og utvikling, og UiO er opptatt av å utdanne kandidater som kan tilpasse seg morgendagens arbeidsliv. UiO anser at det å kunne anvende et fag i en større sammenheng og det å være kritisk og spørrende trygt basert på en grunnmur av akademisk dybde vil være etterspurte kompetanser i fremtidens samfunn. Et universitet har imidlertid et helhetlig dannelsesansvar som favner videre enn kun det å tilpasse utdanninger etter arbeidslivets behov. Det handler også om å utdanne profesjonsutøvere og ledere som evner å se nye muligheter for å sikre demokratiske prosesser i stadig mer globaliserte og pluralistiske samfunn. Mer konkret handler det om å utfordre studentene på deres etiske og sosiale ansvar innenfor en faglig-vitenskapelig ramme. Hensikten er at våre studenter utvikler evnen til å anvende faglig kompetanse til det beste for de bredere samfunnsbehov.

5) Hva er deres viktigste tiltak for å øke gjennomføring og redusere frafallet i høyere utdanning, tatt i betraktning en stadig mer sammensatt studentgruppe?

UiOs årsplaner har de siste årene hatt stort fokus på studentenes læringsmiljø og tiltak for å redusere uønsket frafall og bedre gjennomstrømmingen. SAB-rapporten problematiserte også dette området og rådet UiO til å vie temaet stor oppmerksomhet og få på plass data og statistikk som kan støtte opp om arbeidet. UiO arbeider med å skaffe oss mer systematisk informasjon om temaet. Flere fakulteter har foretatt egne analyser (blant annet Det humanistiske og medisinske fakultet), og UiO har også utviklet et datasett for å følge enkeltstudenters studieforløp over tid.

2016 er arbeids- og læringsmiljøåret ved UiO og ambisjonene for året er å

- sette lærings- og arbeidsmiljø høyt på agendaen i alle deler av organisasjonen
- øke bevisstheten om hva et godt lærings- og arbeidsmiljø betyr for prestasjoner og resultater for studenter og ansatte

Frafall er et komplekst saksområde, og årsakene er ofte svært sammensatte. Bevissthet om hva frafall er for oss er derfor viktig. Dersom vi er opptatt av dannelsesperspektivet og at det er greit å prøve og feile, er frafall noe som skaper tull i tallene våre, og det er måltallenes problem. Det er behov for å arbeide frem gode indikatorer for frafall og gjennomføring. Det vil ha stor betydning for oss om vi kan få frem mer differensierte oversikter over frafall i sektoren som helhet.

Intern mobilitet både på UiO og mellom institusjoner er i utgangspunktet ikke et samfunnsøkonomisk problem og bør derfor ikke være et problem for UiO heller. Det er for eksempel fordeler ved den norske modellen der den enkelte student gis mulighet for å justere sine utdanningsvalg uten altfor omstendelige prosesser. I et livslang læringsperspektiv gir denne ordningen stor fleksibilitet og mange muligheter for studentene. Frafall tidlig i et studieløp trenger dermed ikke være en indikator på dårlig studiekvalitet, men heller et tegn på endret studieønske eller livssituasjon for studenten. Frafall sent i studieløpet kan derimot være en mer interessant indikator på dårlig studiekvalitet.

UiOs viktigste tiltak fremover vil være å integrere våre studenter i det akademiske miljøet og i den vitenskapelige tenkemåten. I årsplanen for perioden 2016-18 er det fokus på førsteårsstudentene og tiltak for å involvere også førsteårsstudentene i forskningsorienterte arbeidsmåter, samt integrere faglige og sosiale samhandlingsformer.

Dersom UiO skal nå sine mål om å integrere studenter i det akademiske miljøet allerede fra studiestart, er det behov for arenaer og rom der både studenter og ansatte kan resonnerer og jobbe sammen. Det er også fornuftig å satse mer på «peer learning» aktiviteter. Disse er både ressursbesparende, sosialt integrerende og skaper læring, men forutsetter at studentene er trent i slike læringsformer. Dette krever en systematikk allerede tidlig i studieløpet og at vi tenker helhetlig om studentenes utvikling allerede fra første semester på BA-nivå.

I sin rapport påpekte SAB at manglende fleksibilitet i studieprogramstrukturen begrenset studentenes interne mobilitet og bidro til frafallsstatistikken. Hvordan vi organiserer oss påvirker hvordan vi ser på frafall. Bevisst differensiering av studietilbudet, det at vi er bevisste på hva som er til for hva/hvem, er derfor viktig. Dette innebærer også tydelig og riktig profilering av studietilbud og forventninger⁷.

Tydeliggjøring av innhold handler også om kravene til studentene underveis i et semester – ikke bare til eksamen. I dette bildet blir arbeidet med formative vurderingsformer sentralt. Det er behov for aktiviteter som virker integrerende for studentene i fagmiljøet.

⁷ Aspekter her er blant annet navnetting (hva vi kaller studietilbudet), opptakskrav, anbefalte forkunnskapskrav, tydeliggjøring av innhold (inkl. undervisningsmetoder), og å gi en helhetlig kontekst for studietilbudet fra bachelor til master og til arbeidslivet.

6a) Hvilke tiltak bruker institusjonen for å styrke undervisningskompetansen til deres ansatte?

UiO ved Faglig enhet for universitetspedagogikk (FUP) holder kurs som blant annet gir deltakerne pedagogisk basiskompetanse og tilbyr støtte til ulike utviklingsprosjekter ved fakulteter og enheter. Høsten 2016 lanserer FUP nettkurs i universitetspedagogisk basiskompetanse. Dette tilbudet vil også etter hvert bli tilgjengelig for andre læresteder i Norge og vil være en kunnskapsressurs som inneholder store deler av det som i dag inngår i pedagogisk basiskompetanse. Dette vil bety at FUP (og UiO) kan utnytte den totale ressursmengden mer fleksibelt og supplerende, og håpet er at dette tiltaket kan styrke kapasiteten på opplæringsiden. FUP har også eget kurs i basiskompetanse universitetspedagogikk rettet mot midlertidig ansatte.

Som et ledd i arbeidet med oppfølgingen av SAB-rapporten arbeider nå UiO med å utvikle ideer om hvordan vi bedre kan koordinere ulike støtteressurser for utdanningsvirksomheten og skape flere arenaer for erfaringsutveksling og kunnskapsdeling for undervisning. I tillegg skal disse aktivitetene være faglig ledet og forankret. Målet er å skape bedre helhet og kobling mellom faglige, teknologiske og administrative kompetanser i støtteapparatet, samt gjøre disse ressursene mer tilgjengelige for underviserne. Pedagogisk utvikling må sees i sammenheng med fagets/programmets behov og må derfor forankres lokalt, men suppleres med relevant og koordinert støtte og inspirasjon fra fellesskapet og dedikerte støtteenheter. I tillegg er det ønskelig med nasjonale arenaer som kan stimulere til kreativitet og utvikling av utdanning (se også avsnitt nedenfor om insentiver og behov for nasjonale virkemidler).

I tillegg til tilbud i basiskompetanse er det behov for et mer syklisk opplegg for pedagogisk oppfølging og utvikling. Denne type personaloppfølging og -utvikling må gjelde alle ansatte, ikke bare de som frivillig oppsøker kompetanseutviklingstilbud. Også stipendiater og andre midlertidig ansatte som underviser bør stilles krav til og ha mulighet for å gjennomføre kursing i pedagogisk basiskompetanse. Videre er det ønskelig at ALLE som er i en undervisningssituasjon skal gjennom pedagogisk kursing, det være seg studentassistenter, gruppeledere og seminarledere. Dette vil kreve utvikling av flere fleksible tilbud (som f.eks nettkursene nevnt over) som også kan ta unna større volum av deltakere.

6b) Hvordan kan utdanning vektlegges tydeligere ved rekruttering og i meritteringen av fagpersonalet?

Det er utvilsomt behov for flere undervisningsmessige gulrøtter i det akademiske karriereløpet. Undervisningspriser og festtaler er ikke nok, innsats for utdanningsutvikling må belønnes tydeligere. Det er også utnyttet potensiale i tilsettingsprosessene for å la prøveforelesning og dokumentert erfaring med utdanningsutvikling og undervisning telle ved rangering av søkere.

Opprykksregelverket fungerer som en effektiv gulrot i det akademiske systemet. Dette er et område der utdanningskompetanse burde telle langt mer enn det som praktiseres nå. Det er nå gitt mulighet for fristilling fra det nasjonale regelverket for opprykk, og denne muligheten bør utnyttes godt. Dette er et område der det kan være behov for et nasjonalt rammeverk - f.eks for merittering av undervisning. UiO har med stor interesse lest rapporten «Innsats for kvalitet» skrevet av en felles arbeidsgruppe opprettet av NTNU og UiT, og ønsker å gi sin generelle støtte til flere av tiltakene som foreslås her. UiO ser for eksempel verdien i såkalte «pedagogiske mapper» som kan brukes som dokumentasjonsform ved søknad på stillinger, ved opprykksøknader og ved søknad om å få merittert undervisningskompetanse⁸.

UiO vil vurdere om det bør settes av tid og gis uttelling for oppdatering og kompetanseutvikling utover det som kreves av basiskompetanse. Dette kan for eksempel gjelde aktiviteter som ulike kurs og utviklingsprogram, det å utvikle nye undervisningsopplegg eller studieprogram osv. Tiltak som vil vurderes er «undervisningstermin» på linje med forskningstermin og/eller dedikerte utviklingsperioder (uten forsknings- og undervisningsplikt) som skal brukes til faglig oppdatering og utvikling.

Det ligger sterke signaleffekter i ordningene med frikjøp fra undervisning ved tildeling av eksterne forskningsmidler. Det finnes eksempler (bl.a. i Danmark) på at det ikke gis frikjøp fra undervisning ved slike forskningsmiddeltildelinger. Koblingen mellom forskning og utdanning burde komme tydeligere frem i disse sammenhengene også. Vi burde unngå fokuset på frikjøp og heller sette større fokus på mulighetene for forsknings- OG undervisningstilbudet i finansieringen.

Det er også viktig at rekrutteringsstillingene i academia gjenspeiler det delte oppdraget i de faste vitenskapelige stillingene og at det gis muligheter også for opplæring i undervisning og kvalitetsutvikling i 4-årige ph.d-løp og i post-doc.stillinger.

⁸ Se også rapporten «Innsats for kvalitet. Forslag til et meritteringssystem for undervisning ved NTNU og UiT Norges arktiske universitet»:
<https://www.ntnu.no/documents/1263030840/1268058549/Innsats+for+kvalitet+-+Forslag+til+et+meritteringssystem+for+undervisning+ved+NTNU+og+UiT+Norges+arktiske+universitet.pdf/aadea128-638f-4e2f-8516-5a2ffa54b87a>

7) Eksempler på utdanningstilbud eller utdanningsopplegg ved UiO med særlig god kvalitet eller gode resultater (faglig innhold, organisering, tverrfaglighet, innovasjon evaluering/vurdering etc.), eller eksempler på studietilbud hvor det ble avdekket sviktende kvalitet, men hvor man har lyktes med å løfte kvaliteten.

Det humanistiske fakultet:

1. Institutt for lingvistiske og nordiske studier (ILN) har to ganger arrangert skrivekvelder rettet mot nye bachelorstudenter. Kveldene finner sted tidlig i første semester og er knyttet til innlevering av kvalifiseringsoppgaven for å gi god skriveopplæring helt fra begynnelsen av studiet. Studentene som deltok fikk praktiske tips om akademisk skriving og tilbakemelding på egne tekster. 70 studenter fikk møte fagpersoner med spesialkompetanse innen både språk og litteratur.
2. Bachelorstudentene på kurset NOR1300 fikk høsten 2013 tilbud om en faglig fundert «Oslo-dag». 40 studenter benyttet seg av tilbudet som både kombinerte faglig relevans med å bli kjent med faglærere og medstudenter. Tema for dagen var «Jødene og Norge, antisemittisme». Programmet åpnet med to foredrag og omvisning på Holocaust-senteret. Etter lunsj var det omvisning i Oslo Rådhus. Kvelden ble avsluttet med den mye omtalte teaterforestillingen «Klassen vår» på Nationaltheatret.
3. Institutt for medier og kommunikasjon (IMK) har de siste årene tilbudt sine studenter å «skygge» medievitere på jobb. Studentene følger kobles en til en med tidligere studentene og følger dem gjennom en vanlig arbeidsdag. Ordningen krever lite ekstra administrasjon, og er et populært lavterskeltilbud som gir studentene et realistisk innblikk i hvordan deres kommende arbeidshverdag kan se ut. Et besøk i arbeidslivet gir inspirasjon og motivasjon til studiene og kobler teori og praksis på en enkel måte.
4. Alle de nye studentene på det forsterkede masterprogrammet ved IMK, Nordic media, var i oktober 2015 på studietur til København. Studentene ble fulgt tett opp faglig oppfølging av to lektorer fra IMK og Anne Jerslev, Københavns Universitet (professor II ved IMK). Studieturen bidro både til faglig-sosial integrering av de nye masterstudentene og som inspirasjon til senere utveksling og internasjonalsisering.
5. Institutt for musikkvitenskap (IMV) gjennomførte i 2015 en omfattende revisjon av studieordningen på bachelorstudiet i musikkvitenskap. Blant de nye elementene er et større fokus på samspill. De nye bachelorstudentene settes sammen i grupper og får prøvd seg i ulike musikalske sjangre. En annen positiv effekt er igjen faglig-sosial integrering helt fra studiestart.
6. IMV har også benyttet bachelorreformen til å ta i bruk diverse digitale pedagogiske verktøy (interaktive oversikter, nettbaserte spillelister og flervalgsoppgaver). Instituttet har også vært spesielt ivrig i å ta i bruk digital eksamen, blant annet for å kunne bruke musikkseksempler på en moderne og effektiv måte. De første digitale skoleeksamener med flervalgsoppgaver ble gjennomført høsten 2015 uten tekniske problemer og med fornøyde studenter.
7. Undervisningsledelsen ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk (IKOS) utarbeidet høsten 2015 en prosjektplan for et prosjekt med fokus på utvikling av læringsmiljø og studiekvalitet. Planen har en tidsramme 2016-2018 og er basert på fem hovedsatsningsområder:
 - a. Mottak og oppfølging av førsteårsstudenten
 - b. Utvikling og oppfølging av master: rekruttering og mentorordning

- c. Tilrettelegging for mobilitet for både studenter og vitenskapelig ansatte
- d. Piloter for læringsassistanse (for eksempel studentledete kollokvier)
- e. Arbeidslivsrelevans: karriereseminarer, career:Asia, avtagerpaneler, m.m.

Hovedmålet med prosjektet er å skape et godt læringsmiljø for alle, basert på en delingskultur og strategier for samhandling som en forutsetning for god studiekvalitet. «Prosjekt læringsmiljø» viser hvordan et institutt kan ta et helhetlig grep for å bedre det samlede læringsmiljøet for en stor og mangefasettert studentgruppe.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet:

8. Computing in Science Education (CSE) er en tverrfaglig satsing ved MN-fakultetet, der beregninger vha. datamaskin («computing») benyttes som et naturlig verktøy for alle realfags-, teknologi og matematikkstudenter fra første semester av bachelorgraden. Fakultetsstyret vedtok i 2013 at satsingen skal gjelde i bredden av fakultetets bachelorprogramportefølje, og bygges opp til å bli en «merkevare» for fakultetets utdanning. CSE ble spesielt fremhevet som en positiv, kvalitetsfremmende satsing i NOKUTs evaluering av UiOs kvalitetssikringssystem for utdanningen i 2014 (http://www.nokut.no/Documents/NOKUT/Artikkelbibliotek/Kunnskapsbasen/Rapporter/Kvalitetssikringsrapporter/2014/UiO_system_kvalitetssikring_2014.pdf). Via satsingen får studenter mulighet til å delta i toppforskningsprosjekter tidlig i studieløpet, noe som bla. har resultert i publisering i internasjonalt topptidsskrift (<http://www.mn.uio.no/fysikk/om/aktuelt/aktuelle-saker/2014/grand-challenge.html>). CSE-satsingen har mottatt diverse priser, bla. UiOs læringsmiljøpris (2000, 2011, 2012, 2015), NOKUTs utdanningskvalitetspris (2012) Thons undervisningspris (2015 og 2016) og stimuleringsmidler fra Norgesuniversitetet (2009) og KD (2007 og 2011). Artikkelen «Integrasjon av beregninger i fysikkundervisningen» ble kåret til UniPeds beste artikkel i 2015 (https://www.idunn.no/uniped/2015/04/integrasjon_av_beregninger_ifysikkundervisningen). CSE-satsingen danner grunnlag for en av UiOs SFU-søknader til NOKUT i 2016. Mer informasjon: <http://www.mn.uio.no/om/samarbeid/undervisningssamarbeid/cse/index.html>
9. Veiledningsmodellen Forberedende Veiledning (ForVei) ved Det matematisk naturvitenskapelige fakultet har fått svært gode tilbakemeldinger fra studentene. ForVei er et tilbud om en personlig, forberedende veiledningstime for nye studenter. Her får studentene mulighet til å dele og bearbeide positive og negative erfaringer de har som studenter, og få tips og råd om studieteknikk, tidsplanlegging og mestring av studenttilværelsen. Mer informasjon: <http://www.mn.uio.no/studier/forvei/>

Det medisinske fakultet:

10. Ved det medisinske fakultet har det i flere år pågått målrettet arbeid med digitale undervisnings- og eksamensformer innen medisinutdanningen. Som et ledd i dette er det blant annet utviklet flere e-læringsprogrammer som brukes som hjelpemiddel inn mot den ordinære undervisningen. Arbeidet er ledet av professor Per Grøttum som i 2016 mottok Olav Thon stiftelsens pris for fremragende utdanning.

Det juridiske fakultet:

11. Jusstudiet har tradisjonelt vært basert på innlæring av juridisk metode og "lovkyndighet", dvs. kunnskap om og forståelse av rettsregler på ulike områder. De praktiske ferdighetene, dvs. formidling av juridisk kompetanse skriftlig og muntlig, men også evnen til å argumentere juridisk på nasjonale og internasjonale arenaer som domstoler, nemnder, forvaltningsorganer har i liten utstrekning vært en del av den juridiske profesjonsutdanningen. I senere tid har det imidlertid vært en utvikling der fakultets studenter har utmerket seg ved internasjonale prosedyrekonkurranser, som Telders internasjonale prosedyrekonkurranse i folkerett. Kombinasjonen av ferdighetstrening og innlæring av jusen gjennom slike rollespillaktiviteter representerer en trend innenfor jussutdanningen som fakultetet søker å videreutvikle, bl.a. ved å integrere prosedyrekonkurranser, forhandlingsspill og alternativ tvisteløsning i undervisningen. Denne tilnærmingen bygger også broer mellom fakultetets studieprogrammer og aktørene i det praktiske rettslivet, dvs. advokatkontorer, forvaltning og domstoler.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet:

12. Det samfunnsvitenskapelige fakultet har fra 2015 vært UiOs pilot for bruk av systemet *Inspira* til digitale eksamensformer. Høsten 2015 tilbød vi digital skoleeksamen i 7 emner for til sammen 500 kandidater. Våren 2016 tilbys ca 20% av fakultetets eksamener digitalt, og for høsten 2016 ser det ut til at 40% av eksamenene våre blir digitale. Dette er et stort endringsprosjekt på fakultetet, som har vært baster på et konstruktivt og godt samarbeid mellom vitenskapelig og administrativt ansatte og studentene. De involverte kommer med gode tilbakemeldinger.
13. Institutt for statsvitenskap har i flere år fått tilbakemeldinger fra studentene om at seminarundervisningen på bachelorprogrammet i statsvitenskap er for dårlig. I 2014/2015 gjennomførte instituttet en bachelorreform som innebærer at studentene får flere fordypningsemner å velge mellom på 2000-nivå. Alle fordypningsemner på 2000-nivå vil kunne inngå som en del av opptaksgrunnlaget til master, i motsetning til tidligere. Alle fordypningsemner har fått seminargrupper, og det er økt fokus på skriveopplæring, særlig på innføringsemnet STV1000. Det har også blitt innført mer forberedende undervisning før bacheloroppgaveemnet, samt flere møtepunkter mellom seminarledere og emneansvarlige. Hovedhensikten med seminarene er skrivetrening. Læringsmålene for 2000-emnene er revidert slik at de er tettere knyttet til seminarundervisningen:
- Generelle tilbakemeldinger på at studentene får mer ut av seminarundervisningen nå enn tidligere, de stiller bedre forberedt og det forventes mer av dem.
 - Undervisningsopplegget i seminarene gir en bedre læringskurve som har ført til at kvaliteten på det studentene leverer inn har økt.
 - Bedre opplæring og strukturert oppfølging av seminarlederne gjennom hele semesteret skaper trygge og flinke seminarledere. Gode arenaer for erfaringsutveksling dem i mellom underveis er kanskje det vi ser har bidratt mest til økt kvalitet i seminarundervisningen.

Det utdanningsvitenskapelige fakultet

14. På masterprogrammet i pedagogikk har 3 av 4 studieretninger obligatorisk praksis. Dette gjelder også for studier som ikke har et klart avgrenset praksisfelt slik som andre av UVs program. Studentene har praksis i ulike typer offentlige og private virksomheter og på de fleste praksisstedene møter de tidligere pedagogikkstudenter som praksisveiledere. Målet med praksis er blant annet at studentene skal se sine teoretiske studier i lys av praktisk erfaring og få innsikt i hvordan studiene er relevante for ulike oppgaver i arbeidslivet. Studentene er svært positive til

praksiserfaringene. Særlig for unge studenter er det verdifullt å få innblikk i hvordan ulike arbeidsplasser fungerer og hva slags oppgaver som de kan møte etter endt studie. Mange knytter kontakter som kan lette overgangen til jobb etter studiene. Det er også vanlig at praksisperiodene blir fremhevet på CV.

8) Hva mener UiO er de viktigste utfordringene nasjonalt for å løfte kvaliteten i norsk høyere utdanning?

Insentiver

Mangelen på insentiver for undervisning og utdanningsutvikling er en viktig nasjonal utfordring. I kombinasjon med sterke og tydelige individuelle og institusjonelle insentiver for forskning bidrar dette til en uheldig vridning i favør av forskning. UiO anser det som svært viktig at virkemiddelapparatet også gjenspeiler koblingen mellom forskning og utdanning, og vi oppfordrer departementet til å få på plass insentiver og ordninger som stimulerer vitenskapelig ansatte til å bruke tid og krefter på utdanningsutvikling. Disse insentivene bør også ha teknologiske elementer. Siden utdanning i enda større grad enn forskning er et kollektivt prosjekt, er insentiver som belønner fagmiljøers utviklingsarbeid innen utdanning særlig viktig å få etablert.

Opplevd press på autonomien

Skal universitetene lykkes med sitt kvalitetsarbeid, krever dette handlingsrom til faglige endringer og trygghet til å eksperimentere med for eksempel undervisningsopplegg. Eventuelle krav, føringer eller indikatorer kan ikke utformes slik at institusjonene opplever det å prøve ut nye metoder eller praksiser som en risiko for akkrediteringen sin. Institusjonell og akademisk autonomi sikrer et slikt handlingsrom.

Sektoren er svært mangfoldig både når det gjelder størrelse og ambisjonsnivå, og de samme løsningene vil ikke passe for alle. Feltet er allerede regulert både gjennom internasjonale føringer, nasjonale føringer og regelverk og institusjonelle regler og prosedyrer. I tillegg merker vi oss at NOKUTs rolle vrir seg fra systemrevisjon til å ha fokus på «institusjonenes samlede kvalitetsarbeid». Det er fint at NOKUT bidrar i kvalitetsutviklingsarbeidet, men det blir feil dersom NOKUT setter rammene for den faglige kvalitetsutviklingen.

9 og 10) UiOs synspunkter på hvordan departementets styring og virkemidler kan utvikles for å stimulere til kvalitet. Inkludert behov for justeringer i nasjonale rammevilkår, lover eller forskrifter for å legge bedre til rette for kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Virkemiddelapparatet og insentiver

Koblingen mellom forskning og utdanning må være tydelig i finansierings- og eksellensordninger, og den bør være en forutsetning for støtte. Forskningsrådets virkemiddelapparat bør gjenspeile ønsket om en sterkere kobling mellom fremragende forskning og utdanning, og forskningsprogrammene bør inneholde en tydelig utdanningskomponent som det også følger ressurser med. Fokuset på frikjøp fra undervisning bør unngås og det bør heller settes fokus på mulighetene for forsknings- OG undervisningstilbudet i finansieringen. I tillegg fremstår de eksisterende virkemidlene på utdanningssiden som små og de gir forholdsvis lite uttelling sammenlignet med dem som finnes for forskning. (Eksempler: Norgesuniversitetet utlyste i fjor 12,5 millioner til prosjekter innen digital læring. NOKUT utlyser sentre for fremragende utdanning som får 4-8 millioner årlig i inntil fem år, med mulighet for forlengelse i fem år). En styrking av SFU-ordningen og en prøveordning med etablering av Sentre for fremragende forskning og utdanning (SFFU) ville være gode virkemidler.

Det er i mindre grad tradisjon for konkurransebasert tildeling av midler til utdanning, sammenlignet med ordningene som gjelder for forskning. En samordning av KDs og de andre aktørenes finansielle virkemidler ville kunne skape større tyngde i slike tildelinger. Insentiver som belønner fagmiljøers utviklingsarbeid innen utdanning er særlig viktig å få etablert.

Det er viktig å etablere gode og varige samarbeidsarenaer med arbeids- og næringslivet. Ulike måter å organisere slike arenaer må utvikles og prøves ut over tid. Arenaer må etableres på riktig nivå, slik at samarbeidet oppleves relevant for alle parter samt at veien til reell påvirkning er kort. Det er mulig å tenke seg en form for insentiver for slikt samarbeid – både for utdanningsinstitusjonene og nærings-/arbeidslivet.

UiO vil følge NTNU og UiT sin forsøksperiode med en ordning for merittering av undervisning med stor interesse. Vi ser verdien i en viss samordning på nasjonalt nivå av elementene i denne ordningen for å sikre kvalitet og mobilitet på tvers av utdanningsinstitusjonene.

Departementet kan legge sterkere trykk på den fagdidaktiske og pedagogiske utviklingen ved å gi føringer om krav til syklisk og strukturert pedagogisk oppdatering/utvikling.

Behovet for nasjonale rammer vs behov for fagnær tilnærming

Det er behov for en mer institusjons- og fagnær tilnærming til hvordan kvalitet defineres bl.a. i NOKUTS forskrift. KD fastsetter det overordnede regelverket, og dette kan ha flere formål. For eksempel dreier en

del bestemmelser seg om å sikre studentenes rettssikkerhet. I slike tilfeller er det riktig og relevant at KD samordner (eksempler: regler om felles karaktersystem, regler om klage på eksamen). Andre regler har som formål å styre institusjonenes virksomhet. Her bør departementet vise måtehold utover det som handler om selve strukturen (gradssystem, opptakskrav etc.). Kvalifikasjonsrammeverkets krav til læringsutbytte er et eksempel på regelverk som oppleves å gripe inn i det faglige handlingsrommet.

KDs regelverk for utdanningsvirksomheten blir dessuten supplert av NOKUT. Spørsmålet er dermed ikke bare hva KD gjør selv, men hvordan helheten oppleves av institusjonene. Eksempelvis er det slik at selv om KD fastsetter generelle regler om kvalitetssikring, så ligger det til NOKUT å fastsette nærmere kriterier for tilsynet med institusjonene. Kvalitet er situasjonsavhengig og vil kunne variere avhengig av fag og nivå. Vi trenger fleksibilitet rundt forståelsen av begrepet kvalitet og arbeidet med det. Vi frykter at NOKUTs mer omfattende tilsynsvirksomhet vil fremme en primært kvantitativ og administrativt målbar forståelse av kvalitet som vil legge beslag på store ressurser på institusjonene mht. dokumentasjon, møter og oppfølging. Dette vil gå på bekostning av institusjonenes egeninitierte kvalitetsarbeid basert på lokale forhold knyttet til fagenes egenart, lærerstabens fagforståelse og studentenes bakgrunn og interesser.

I tildelingen av nye studieplasser oppfordres også departementet til å vise måtehold når det gjelder å øremerke disse til spesifikke fagfelt. UiO har i tidligere innspill til blant annet statsbudsjettet påpekt behovet for flere frie studieplasser som kan benyttes i henhold til institusjonenes egne strategiske prioriteringer.

Med bakgrunn i dette oppfordres Kunnskapsdepartementet til å gi tydelige politiske signaler om hvilket omfang og grad av detaljstyring departementet anser som riktig for å sikre den kvaliteten norsk høyere utdanning skal ha.